

ראש השנה — יום חלוקת התפקידים

הגאון רבי מנחם מענדל שלומוביץ שליט"א — ראש ישיבת תורת חיים, לייקוואוד

להיעשות, והיא מתחלקת בין אלפי השנים. וזו היא צורתו של עולם.

ונמצא שיש תפקיד: לכל דור תפקידו, ואף בתוך הדור עצמו יש לכל שנה תפקיד משלה. והקב"ה צריך לעשות תכנית לאותה שנה. ומי מוציא את תכניתו של הקב"ה אל הפועל? ישראל.

שתכליתם של ישראל לגלות כבוד שמים, וקבלת עול מלכות שמים היא גילוי של הקב"ה בעולם, וישראל הם המגלים אותו. ונמצא שלכל יהודי תפקיד, ותפקידו מכון כנגד תפקידה של השנה: בשנה זו עליו לעשות כך, ובשנה זו כך; ולכל אחד תכליתו שלו.

ומעתה יום הדין ענין אחר לו. בא הקב"ה לפני השנה החדשה וצריך ליתן לכל יהודי את תכליתו, ולפיכך עושה הוא יום הדין: מה עשה יהודי זה למען מלכות שמים בשנה שעברה, ומה יצא ממנו? "ספר החיים" — שהוא פועל ושבדו לפעול; "ספר המתים" — שאין יוצא ממנו כלום. ואם נמסר לו דבר בשנה שעברה ולא עלה בידו, ממילא הולך הדבר להיפך. נמצא שהדין של יומה הראשון של שנה, חלוקת התפקידים היא.

וראיה לדבר. אין בשמונה עשרה של ראש השנה אף מילה אחת של תשובה: "ובכן תן פחדך ה' אלקינו", "ובכן תן כבודך" — הכל כבוד שמים ומלכות שמים, ואנו מבקשים שיביא הקב"ה מלכות שמים לכאן. ומה ענין זה ליום התשובה? היה עולה על הדעת שהדין עליו הוא ומשום כך צריך לשוב בתשובה; אבל הדין על העולם הוא, ועל מה שבדו של אדם לפעול למענו.

ופשוטן של תפילות ראש השנה, שאנו מבקשים על גילוי כבוד שמים, ומעמידים עצמנו לפני הקב"ה כעבדים. וזהו קבלת עול מלכות שמים — שמוכנים אנו להיות עבדיו. וזהו חפצא של תפילת היום.

וכן כתב בשפתי חיים, שכשבא אדם להתפלל בראש השנה בא הוא ואומר "הנני" — הנני כאן לעשות למען הקב"ה, להרבות כבוד שמים בעולם; זו התכלית וזו התפילה. ואם תאמר, והלא יום תשובה הוא? ודאי כן, שכדי שיוכל אדם לעשות מלאכתו כראוי צריך אף לשוב בתשובה ולמחוק את החטאים, כדי שיוכל לכבד את שמים באופן היותר טוב. אלא שאין זה היסוד: היסוד הוא שאני עומד ואומר לפניו שמוכן אני לעשות את העבודה כעבד.

ראש השנה פותח בקושיא. יום הדין הוא, והדין על השנה שעברה — על מה שעשה האדם ועל מה שיצא ממנו בשנה החולפת. ואם כן היה ראוי שייקרא היום על שם החשבון הנעשה בו; ואילו המסכת העוסקת בדיניו נקראת "ראש השנה", ראשה של השנה הבאה — ולא יום הזכרון ולא יום תרועה, וזהו שמו העיקרי. וצריך ביאור, מה ענינו של יום הדין אצל ראשיתה של שנה חדשה.

והנראה בזה בפשטות, שאין עיקר הדין על השנה שעברה כלל, אלא יום הדין לצורך השנה הבאה הוא. וכדי לעמוד על זה, צריך תחילה לצייר תמונה ברורה במה העולם עומד.

הנה כתב הרמב"ן (בראשית ב, ג) שששת ימי בראשית הם כנגד ששת אלפי שנות קיומו של עולם, כל יום כנגד אלף שנה; והגר"א הוסיף, ששבע תיבות "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" הן כנגד שבעת אלפי שנה. וטעם הדבר, שכשהקב"ה בורא דבר, כל עתידו מונח בו כבר משעת בריאתו. ואילו לא חטא אדם הראשון היה הכל עולה מיד כתיקונו; ומשחטא, נתפשט הדבר לששת אלפי שנה, וכל יום מימי המעשה כולל בקרבו אלף שנה.

וכתב המהר"ל בגבורות ה', ש"שנה" מלשון "שינוי" היא. ואין אנו חיים כן, אלא סבורים אנו ששנה זו וזו וזו — אותו הקיץ ואותו החורף, ואותם העיניים, אירע כך ואירע כך, ואין לדבר שייכות זה לזה, וזהו שאנו קורין שנים. ואומר המהר"ל בפירוש שאין הדבר כן: שנה לשון שינוי היא, ואין לך שנה שיש לה שייכות לחברתה, לפי שבאותה שנה עצמה מונח תפקידה של הבריאה.

ויש להבין מפני מה נראה הבריאה בדרך זו. והביאור, שהקב"ה ברא את העולם הרוחני, וממנו ברא את העולם הגשמי. ובעולם הרוחני אין זמן כלל, ואין הזמן אלא בעולם הזה; ובמקום שאין בו זמן, הכל נעשה כרגע אחד, וכל דבר ששרשו למעלה — דבר אחד הוא.

משל לזרע: באותו זרע מונח כל האילן כולו, ורק כשיורד לתוך הבריאה צריך הוא לצמוח ולהתחלק לפרטים. וכן אומרים הרופאים, שכל האדם מונח בזרע עד הפרט הדק שבדקים, לפי שעדיין דבר אחד הוא. ולפני הקב"ה הכל אחד, ואין הפרטים נעשים אלא כשבאים לעולם הזה.

ולפי זה ששת אלפי שנה פסוק אחד הם, ובתיבת "בראשית" לבדה מונחים כולם; וזהו דרכו של למעלה מן הזמן. ואחר כך, במשך השנים, מוציא הוא ומחלק את הזמן לחלקים. ונמצא שיש תכלית בעולם, ויש עבודה שצריכה

כענין שאמרו, "והנה טוב מאד" — זו שינה. וכי שינה טובה היא? מתוך שהוא ישן קימעא, הוא עומד ועוסק בתורה.

שצריך אדם לישון, שאם לא כן אינו יכול לישב וללמוד; ישן הוא מעט כדי שיעמוד ויעסוק בתורה, ומשום כך קורא המדרש לשינה "טוב מאד". וסיים הרמב"ן: "ויתכוין בכל צרכי הגוף למקרא שכתוב אהללה ה' בחיי אדם אזהרה לאלקי בעודי". וכך עולה מן התנחומא, וזהו ענינו של ראש השנה: שאדם נותן את עצמו כולו.

ובאמת מסכים הרמב"ן כאן לדברי הרמב"ם בפירוש המשניות בשמונה פרקים, בסוף פרק ה'. אומר הרמב"ם על "כל מעשיך יהיו לשם שמים", שדברים קצרים כל כך שמונה בהם כל כך הרבה — שבאותן מילים מועטות מונחת כל היהדות — ודאי נאמרו בנבואה, ברוח הקודש.

וזה מה שאנו אומרים לפני הקב"ה: שאנו מוסרים את עצמנו כולנו לגלות כבוד שמים. וזוהי קבלת עול מלכות שמים, וזהו באמת באמת ענינו של ראש השנה. מלכיות.

והדבר הראשון שיש להוציא מכאן, שלכל יהודי תפקיד, ובתפקידו מונח שיתן לו את כל כוחותיו. כל מה שיש לו צריך למסור לאותו תפקיד: אם אוכל — אוכל לשם שמים לקיום גופו, ואם ישן — ישן כדי קיום גופו. זהו היסוד. ובוודאי צריך לשוב בתשובה, שבלא תשובה החטאים עומדים בדרך; אבל היסוד הוא להיעשות עבד ה'. קבלת עול מלכות שמים — זהו יהודי. וזה מה שמביא יהודי עמו לבית המדרש בראש השנה: בא ומבקש מלפני הקב"ה שיוכל לעשות כבוד שמים.

כשהייתי נער הייתי בפלדלפא, והגאון רבי אליה שוויי זצ"ל היה אומר שיחות מזמן לזמן, וכמעט שלא היתה שיחה שלא היה בה כבוד שמים, כבוד שמים, כבוד שמים. וזו היא באמת תכליתו של יהודי: קבלת עול מלכות שמים היא כבוד השמים היוצא מכל יהודי ויהודי, וכל יהודי יכול בכך, והקב"ה יודע שהוא יכול.

אני עוסק עם בחורים, צעירים ומבוגרים. כבוד שמים. ראה מהו בחור היום: בחור במתיבתא, לומד הוא ומתפלל הוא, ויודע לעשות טובה לחברו. נוגשים אל הבחורים ואומרים להם: בבקשה, בחור זה אינו לומד וזקוק לעזרה, התוכל ללמוד עמו? והתשובה — כן. בחור יהודי מציאות אחרת היא לגמרי, מציאות אחרת.

ואיזה קידוש השם הוא. נפתח בלייקוואוד כולל לאנשים שפרשו ממלאכתם. וביום הראשון בא אחד מן הלומדים שם אל מי שייסדו ואמר לו: זהו עולם הבא. ואני עובר כאן ברחוב County Line Road, ויש שם פארק ומגרש גולף (golf), ולמוסר שלי אני הולך ומביט בו ורואה שם את הזקנים. אין הם יכולים לעשות דבר אחר; כל ימיהם חיכו לזה, שיוכלו לשחק גולף. חיים שלמים — כדי לשחק גולף.

זהו כבוד שמים. יש בצעירים ויש בזקנים, באנשים ובנשים, בכולם; וזה מה שצריך אדם להכניס בעצמו. ואם יעשה כפי שצריך, ויקבל באמת עול מלכות שמים ויכבד שמים ברבים — זה מה שיביא משיח צדקנו במהרה בימינו. כל הקהילה, וכל העולם, עומדים על אברכים כאלה. יתן הקב"ה ויקח את הזכויות הללו ויביא משיח צדקנו במהרה בימינו.

וחידוש הוא, אבל זהו פשוטו של דבר — שהרי אין שמונה עשרה של ראש השנה מדברת אלא בכבוד שמים בלבד. וזהו ענין מלכיות: להכניס את המלך לתוך העולם.

מהי העבודה

אלא שהשאלה עדיין עומדת. אם קבלת עול מלכות שמים היא להיות עבד לקב"ה, מהי העבודה שעל העבד לעשות? וזה עיקר מה שאני בא לעשות בראש השנה: לומר לפניו שרצוני לעשות, שרצוני להיות עבדך, שרצוני לעשות את עבודתך. והנה הרמב"ן בפרשת ואתחנן (דברים ו, יג) מביא שני פירושים ב"ואותו תעבוד". והפירוש הראשון:

לעשות כל אשר צוך כעבד שומע מצות אדוניו. ויתכן שיהיה זה רמז לעבודת הקרבנות.

שעבודה סתם היינו עבודת הקרבנות; ששמירת המצוות כבר נאמרה במקרא, וזו תוספת עליה. והביא הרמב"ן את דברי הספרי על הפסוק שבפרשת ראה, "אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמורו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו".

ואותו תעבדו — עבדהו בתורתו, עבדהו במקדשו.

עבודת ה' בתורה ועבודת ה' במקדש. הרי שעבודה בתורתו דומה לעבודה בקרבנות, וזו היא עבודת ה'. ומהי עבודת ה'? אדם נותן את הקרבן במקום עצמו ומקריב את עצמו לפני הקב"ה; ובראש השנה עושה הוא את עצמו קרבן.

ועבודתו בתורתו אף היא כן. ודקדק הרמב"ן והוסיף תיבה שאינה בספרי: "ללמוד התורה ולהגות בה" — והיינו "והגית בו יומם ולילה". שהתורה אופן של קרבן היא: לימוד התורה בהגייה נכנס לתוך עבודת המקדש, לתוך עבודת הקרבנות, שאף בה נותן אדם את עצמו. וזהו "עבדהו בתורתו".

ונמצא שבזמן הזה, שאין עבודה בקרבנות, התפילה עומדת במקומה — ועבודה בתורתו, לדעת הספרי, נכנסת לעצם יסודו של ראש השנה: למסור את חיינו לתורה.

אבל הרמב"ן מביא גם את דברי התנחומא. אמר להם הקב"ה לישראל: אל תהיו סבורים שהותר לכם להישבע בשמי; אפילו באמת אין אתם רשאים להישבע בשמי, אלא אם יהיו בך כל המדות הללו. ובכללן:

ואותו תעבוד — שתהא מפנה עצמך לתורה ולמצות, ולא יהא לך עבודה אחרת.

עבודה כזו פירושה, שלא יהא בחייך של אדם שום דבר אחר זולת עבודת ה'. לא כלום. וזהו לשונו של התנחומא. ובא הרמב"ן והוסיף משלו על דברי התנחומא:

ואותו תעבוד — לדעתם, שתהא לו בכל עת כעבד הקניי המשרת לפני אדוניו תמיד, שעושה מלאכת רבו עיקר וצרכי עצמו עראי, עד שיבוא מזה מה שאמרו "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", שאפילו צרכי הגוף לשם עבודת הא-ל יהיו, יאכל וישן ויעשה צרכיו כדי קיום הגוף.

כל מה שאדם עושה צריך שיהא עבודת ה'. הכל. וזו היא עבודה תמידית. קיום הגוף — אכילה ושתיה ושינה.